

Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity
Katedra mediálních studií a žurnalistiky

Hana Ondryášová
Mediální a komunikační studia, bakalářský studijní program

ZUR738 Rozhlasová žurnalistika

Úkol č. 4

Úvod

Cílem této práce je analyzovat stavbu, použité formy a obsah dokumentu „Farářka“ autora Radima Nejedlého¹. Pořad vysílal Český rozhlas Dvojka v sobotu 26. listopadu 2016 (v repríze pak také Český rozhlas Plus). Dokument „Farářka“ byl odvysílán v rámci rozhlasového cyklu Dobrá vůle.

Analýza

Naplnění definice formátu

Stejně jako drtivá většina živých rozhlasových formátů, není ani žánr dokumentu definován naprosto přesně. Tento pořad ale dostojí většině odbornou veřejností akceptovaných definic dokumentu, zejména požadavku na to, aby dokument zaznamenával autentické zvukové svědectví o osobách a lidech, ale nebyl jen zvukovou fotografií reality, nýbrž aby obsahoval také subjektivní prvky². Subjektivní autorská stopa je pak v tomto případě patrná především v tom, jaké konkrétní situace byly v dokumentu použity, jaké dostaly prostor a jakou jim autor určil pozici v dokumentu.

Vnitřní stavba pořadu

Dokument je složen z poměrně svižně se střídajících pasáží osobních výpovědí hlavní respondentky, dalších osob a ostatních reportážně-dokumentárních záběrů. Ty jsou velmi pestré, čítají rozmanité autentické záznamy ze soukromého života respondentky i z jejích hlavních či vedlejších pracovních aktivit. Výběr a načasování těchto jednotlivých pasáží je pro

¹ http://www.rozhlas.cz/dvojka/dobravule/_zprava/fararka-dokument-o-cestech-z-prahy-do-brna-o-cestech-k-vire-a-k-lidem--1671595

² SDRUŽENÍ PRO ROZHLASOVOU TVORBU. Výběrový slovníček termínů slovesné rozhlasové tvorby. Poděbrady. 1999. str. 9

výslednost sdělnost dokumentu naprosto rozhodující a právě jejich kompozice vytváří narativní rámeček³.

V průběhu dokumentu se v něm opakovaně objevuje také autor, přesněji hlavně tedy jeho otázky či drobná přitakání. Je samozřejmě možné takto aktivně vystupovat v dokumentu, anebo nechat sdělení výhradně na hlavních aktérech a prostředí, ve kterém se nacházejí. V tomto případě byla zvolena přítomnost autora (i když ne nijak masivní, objevuje se na celkem osmi místech), ovšem prakticky bezúčelně, výpovědní sílu dokumentu tím nijak nezvyšuje. Drtivá většina z otázek, které autor formuluje, je položena zcela zbytečně, ani bez jejich zaznění by nebyla narušena srozumitelnost výpovědi. Autorovo sdělení, jak on sám říká předplatné jízdence na MHD, je už výslovně nadbytečné a rušivé. Nepřímo je pak autor v dokumentu obsažen i v dalších okamžicích, například když respondentka vysvětluje synovi, že je přítomen mikrofon a redaktor, který je bude natáčet u oběda. I tady je přínosnost sdělení pro obsahovou stránku a atmosféru dokumentu sporná. Střídmý až nezúčastněný hlasový projev autora navíc působí vedle poměrně temperamentní hlavní aktéry unyle.

Kromě autentických dokumentárních záběrů pracuje dokument také s hudební linkou. Ta nemá k obsahu přímou vazbu, ale pomáhá při vnitřní rytmizaci díla. Hudba je v tomto případě použita velmi citlivě a v žádném případě neruší. Dokument také v souladu s obecným trendem posilování role zvuku⁴ dobře pracuje s ruchy a využívá zvukových specifik jednotlivých

³ HANÁČKOVÁ, Andrea. Český rozhlasový dokument a feature v letech 1990–2005: Poetika žánrů. Brno: JAMU, 2010, ISBN 978-80-86928-79-1. str. 40

⁴ MOTAL, Jan a Milan FRIDRICH. Nové trendy v médiích. II, Rozhlas a televize. Brno: Masarykova univerzita, 2012, ISBN 978-80-210-5826-2.

Dostupné také z: <http://www.munimedia.cz/book/>. str. 107

prostředí (kostela, tramvaje či domácnosti s dětmi. To sdělnosti i zvukové atraktivitě díla velmi prospívá. Škoda, že nejsou některé pasáže nasnímány profesionálněji tak, aby byly srozumitelnější.

Vztah formální stránky a obsahu

Jak už bylo popsáno výše, dokument pracuje se dvěma základními formálními stavebními prvky – různorodými záznamy autentických situací (rodinný oběd, cesta tramvají či instruktáž účastníku akce farnosti) a osobní výpovědi hlavní respondentky. Tato výpověď pravděpodobně vznikla při rozhovoru (či opakovaných rozhovorech) s autorem dokumentu, použity byly (až na několik výše popsaných výjimek) jen pasáže uplatněné v monologické formě. Střídání obou těchto základních stavebních prvků pomáhá posluchači hlouběji a snadněji proniknout k poznávanému – ryze dokumentární autentické záběry ilustračně přibližují typické situace, ve kterých se respondentka ocitá, přičemž přenášejí i atmosféru těchto situací, výpověď respondentky zase posluchačům objasňuje její vnitřní myšlenkové pochody, pocity i zprostředkovává některé dřívější životní zkušenosti. Zcela ovšem chybí možnost alespoň částečně poznat hlavní respondentku, tedy hlavní téma dokumentu, také prostřednictvím přímých či zprostředkovaných zkušeností dalších lidí, kteří s ní přicházejí z různých důvodů do styku. Sdělované by to mohlo obohatit o další rozměr, mohlo by posílit věrohodnost a v neposlední řadě i zpestřit vnitřní strukturu dokumentu.

Některé záznamy autentických situací také nejsou pro posluchače příliš přehledné, jen těžko se hned rozpoznává, co vlastně zachycují. Autor si mohl dát více práce s výběrem typičtějších ukázek anebo mohl posluchači poskytnout nějaký jiný orientační prvek. A i když je vybrané a použité spektrum zaznamenaných autentických situací hodně široké, lze pochybovat, že opravdu komplexně a proporčně zachycuje profesní a osobní život faráčky. Pokud by byla tato koláž opravdu reprezentativní, byla by jízda tramvají podstatně

důležitější než samotná pastorační práce a náboženské obřady či modlitby by v životě farářky prakticky absentovaly úplně. Nepřehlédnutelný je také fakt, že ačkoliv dokument slibuje představit osobnost, která udělala v Brně rozruch, není vlastně patrné, v čem měl tento rozruch spočívat. Výborně se ale autorovi podařilo posluchačům zprostředkovat plasticitu osobnosti hlavní aktérky dokumentu a její hlavní motivy pro práci farářky.

Závěr

„Farářka“ je velmi zajímavým dokumentem, který se snaží posluchači poměrně propracovanou formou a s použitím mnoha různorodých nástrojů zprostředkovat vytyčené téma dokumentu. Rozhodně zdařile a plasticky předkládá obraz zajímavé ženy s barvitým osudem a nevšední profesí, méně už zprostředkovává přínos existence a práce této ženy pro její okolí. Pořad je nicméně příkladem dobrého použití dokumentárních postupů a možností, které žánr dokumentu nabízí.

Seznam zdrojů

HANÁČKOVÁ, Andrea. Český rozhlasový dokument a feature v letech 1990–2005: Poetika žánrů. Brno: JAMU, 2010, ISBN 978-80-86928-79-1.

MOTAL, Jan a Milan FRIDRICH. Nové trendy v médiích. II, Rozhlas a televize. Brno: Masarykova univerzita, 2012, ISBN 978-80-210-5826-2.

Dostupné také z: <http://www.munimedia.cz/book/>

SDRUŽENÍ PRO ROZHLASOVOU TVORBU. Výběrový slovníček termínů slovesné rozhlasové tvorby. Poděbrady. 1999.

http://www.rozhlas.cz/dvojka/dobravule/_zprava/fararka-dokument-o-cestech-z-prahy-do-brna-o-cestech-k-vire-a-k-lidem--1671595